QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

IMĦALLEF
ONOR. JOSEPH AZZOPARDI LL.D.

Illum il-Ġimgħa, 7 ta' Ottubru 2016

Kawża Nru: 14

Rikors Ġuramentat Nru: 1074 / 11 JA

Anthony Sammut; Jimmy Sammut; Angela Quattromani; Carmen Galea; Pawlu Sammut; Manuel Sammut; Joan Pauline Sammut[1]; Joseph Sammut; Karmenu Sammut; Angela Abela f'isimha proprju u għan-nom u fl-interess tal-imsefrin John Mary Sammut, Rita Galea, Nazzarena Vella, Michael Sammut u Carmela Said; Joseph Sant f'ismu proprju u għan-nom u fl-interess tal-imsefrin Frank Sant, Ġamri James Sant, Tarcisio Terry Sant u Ġanni John Sant

vs

[1] U b'digriet tas-7 ta' Marzu 2017 l-isem *Joan Pauline Sammut* ġie kkoreġut u sostitwit b'*Joan Pauline Muscat.*

Paul Muscat

Il-Qorti,

Rat ir-rikors ġuramentat ippreżentat mill-atturi fit-2 ta' Novembru 2011 fejn ġie premess:

Illi fl-ewwel lok jiġi dikjarat illi l-esponenti Angela Abela, qiegħed tidher għan-nom u tal-interess tal-esponenti l-oħra John Mary Sammut, Rita Galea, Nazarena Vella, Michael Sammut u Carmela Said, bis-saħħa ta' prokura speċjali li ġġib id-data tat-13 ta' Frar 2011(Dok 'EC1'), filwaqt illi l-esponenti Joseph Sant qiegħed jidher għan-nom u fl-interess tal-esponent l-ieħor Frank Sant bis-saħħa ta' prokura speċjali li ġġib id-data tal-21 ta' Frar 2011 (Dok 'EC2'), għan-nom u fl-interess ta' Ġamri James Sant bis-saħħa ta' prokura speċjali li ġġib id-data tas-17 ta'Frar 2011 (Dok 'EC3'), għan-nom u fl-interess ta' Tarcisio Terry Sant, bis-saħħa ta' prokura speċjali li ġġib id-data tal-14 ta' Frar 2011 (Dok 'EC4'), u għan-nom u fl-interess ta' Ġanni John Sant bis-saħħa ta' prokura speċjali li ġġib id-data tas-17 ta' Frar 2011 (Dok 'EC5').

Illi l-esponenti huma proprjetarji ta' diversi partijiet diviżi, u oħrajn indiviżi tal-fond ossia porzjon art tal-kejl ċirka elf, sitt mija u ħdax punt tlieta u għoxrin metri kwadri (1,611.23 mk), u ċjoe' tomna, żewġ siegħan u sitt kejliet, magħrufa bħala 'Ta' Quddiem l-Iskola', fil-limiti tal-Imġarr Malta, u liema porzjon art hija ndikata bl-aħmar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC6', u dan kif jirriżulta mill-annessi dokumenti mmarkati Dok 'EC10' sa Dok 'EC15'.

Illi l-ishma tal-esponenti minn dan l-imsemmi porzjon art, huma s-segwenti:

1. Angela Quattromani hija proprjetarja tal-*plot* diviża mmarkata bin-numru tnejn (2) ikkulurita bil-*blue*, fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7', kif ukoll proprjetarju ta' wieħed minn tnax ($^1/_{12}$) indiviżi tal-*plot* diviż ikkulurit bl-isfar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7', kif ukoll ta' wieħed minn tlieta ($^1/_3$), indiviżi tal-*plot* diviża mmarkata bin-numru wieħed (1), ikkulurita bil-*blue*, fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7'.

2. Anthony Sammut huwa proprjetarju tal-*plot* diviża mmarkata bin-numru (3), ikkulurita bil-*blue*, fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC 7', kif ukoll proprjetarju ta' wieħed minn tnax ($^1/_{12}$) indiviżi tal-*plot* diviż ikkulurit bl-isfar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7', kif ukoll ta' wieħed minn tlieta ($^1/_3$), indiviżi tal-*plot* diviża mmarkata bin-numru wieħed (1), ikkulurita bil-*blue*, fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7'.

3. Jimmy Sammut huwa proprjetarju ta' wieħed minn tnax ($^1/_{12}$) indiviżi tal-*plot* diviża kkulurita bl-isfar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7', kif ukoll ta' wieħed minn tlieta ($^1/_3$), indiviżi tal-*plot* diviża mmarkata bin-numru wieħed (1), ikkulurita bil-*blue*, fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7'.

4. Joseph Sant, huwa proprjetarju tal-*plot* diviża, ikkururita bl-aħmar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7', kif ukoll proprjetarju ta' sest ($^1/_6$) indiviż tal-*plot* diviż ikkulurit bil-kannella fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7', kif ukoll ta' sebgħa minn erbgħa u għoxrin ($^7/_{24}$) indiviżi, tal-*plot* diviża kkulurita bl-isfar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7'.

5. Carmela Said, hija proprjetarja tal-*plot* diviża, ikkulurita bl-aħdar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7', kif ukoll ta' wieħed minn erbgħin ($^1/_{40}$) indiviż tal-*plot* diviża kkulurita bl-isfar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7'.

6. Frank Sant, Ġamri James Sant, Tarcisio Terry Sant, Ġanni John Sant u Carmen Galea, huma proprjetarji ta' sest ($^1/_6$) indiviż kull wieħed tal-*plot* diviż ikkulurit bil-kannella fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7', kif ukoll ta' wieħed minn erbgħa u għoxrin ($^1/_{24}$) indiviżi kull wieħed tal-*plot* diviża kkulurita bl-isfar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7'.

7. Joseph Sammut u Karmenu Sammut, huma proprjetarji ta' wieħed minn tmenin ($^1/_{80}$) indiviżi, kull wieħed tal-*plot* diviża kkulurita bl-isfar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7'.

8. Joan Pauline Muscat, Angela Abela, Pawlu Sammut, John Mary Sammut, Rita Galea, Nazzarena Vella, Michael Sammut, u Manuel Sammut huma proprjetarji ta' wieħed minn erbgħin ($^1/_{40}$) indiviżi kull wieħed tal-*plot* diviża kkulurita bl-isfar fuq l-annessa pjanta mmarkata Dok 'EC7'.

Illi l-intimat Paul Muscat qiegħed jokkupa u jaħdem din l-art abbużivament u llegalment, u mingħajr ebda titolu validu fil-liġi.

Illi għalkemm interpellat permezz ta' żewġ ittri ġudizzjarji l-ewwel waħda ppreżentata mill-esponent Anthony Sammut għar-rigward il-porzjon appartenenti lilu, nhar it-23 ta' Diċembru 2010, (esebita Dok 'EC8'), u l-oħra ppreżentata mir-rikorrenti odjerni għar-rigward il-porzjon kollu, nhar is-17 ta' Mejju 2011,

(esebita Dok 'EC9'), sabiex jiżgombra mill-istess fondi, l-intimat baqa' inadempjenti.

Illi l-konvenut ma għandux eċċezzjonijiet x'jagħmel.

Illi għalhekk kellha ssir din l-kawża.

Illi għaldaqstant in vista tal-premess, prevja li l-esponenti huma s-sidien ta' diversi partijiet diviżi, u oħrajn indiviżi, kif indikat, tal-fond ossia porzjon art tal-kejl ċirka elf, sitt mija u ħdax punt tlieta u għoxrin metri kwadri (1,611.23 mk), u ċjoe' tomna, żewġ siegħan u sitt kejliet, magħrufa bħala 'Ta Quddiem l-Iskola' fil-limiti tal-Imġarr Malta, jitolbu bir-rispett lil din l-Onorabbli Qorti sabiex, filwaqt li tiddeċiedi t-talba tal-esponenti bid-dispensa tas-smigħ tal-kawża *ai termini* tal-Artikolu 167 *et sequitur* tal-Kap.12 tal-Liġijiet ta' Malta;

1. Tordna lill-intimat jiżgombra mill-porzjon art tal-kejl ċirka elf, sitt mija u ħdax punt tlieta u għoxrin metri kwadri (1,611.23 mk), u ċjoe' tomna, żewġ siegħan u sitt kejliet, magħrufa bħala 'Ta Quddiem l-Iskola' fil-limiti tal-Imġarr Malta, immarkata bl-aħmar fuq il-pjanta annessa u mmarkata Dok 'EC6';

Bl-ispejjeż, inklużi dawk tal-ittri ġudizzjarji tat-23 ta' Diċembru 2010, (Dok 'EC8'), u dik tas-17 ta' Marzu 2010 (Dok 'EC9'), rispettivament kontra l-intimat, minn issa nġunt għas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni maħlufa tal-atturi u l-lista tax-xhieda.

Rat li fil-verbal tal-25 ta' Novembru 2011 il-konvenut ġie awtorizzat jikkontesta l-kawża u jippreżenta r-risposta ġuramentata tiegħu *entro* t-terminu stipulat fil-liġi.

Rat li sussegwentement l-istess konvenut preżenta r-risposta ġuramentata fis-7 ta' Diċembru 2011 fejn eċċepixxa:

1. Illi preliminarjament jiġi rilevat illi l-intmat u ħutu għandhom titolu fuq l-imsemmija art, u dan a tenur ta' preskrizzjoni akkwiżittiva liema art kienet dejjem għand il-familja tal-intimat li tmur lura għal iktar minn mitt (100) sena sa minn żmien ta' meta kien għadu ħaj Ċensu Galea li jiġi missier l-omm tal-konvenut intimat, u dan kif jirriżulta aktar fil-provi fil-mertu tal-kawża;

2. Illi sa qabel l-istess mewt ta' omm il-konvenut Maria Muscat, din l-art kienet ukoll tinħadem bl-Awtorita' ta' ommu, ħuhom Vincent Muscat illum mejjet, li miet fis-sena 1968, u minn dakinhar 'il quddiem l-art baqgħet fil-pussess tal-aħwa li jinkludu l-konvenut, tant li l-istess Vincent Muscat kellu fuqu l-ktieb tar-raba' maħruġ mid-Direttur tal-Agrikoltura u Sajd li sussegwentement l-istess art hija reġistrata fuq iben il-konvenut Vincent Muscat li huwa *part time farmer*, u dan kif jirriżulta minn kopja tal-istess librett bin-numru 1103/MG hawn anness u mmarkat bħala Dok 'PM1';

3. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri;

Rat id-dikjarazzjoni maħlufa tal-konvenut u l-lista tax-xhieda.

Rat il-verbali tal-kawża fosthom l-*affidavits* u depożizzjonijiet;

Rat il-verbal tas-seduta tat-22 ta' Ġunju 2016 fejn l-appell tħalla għas-sentenza għas-7 ta' Ottubru 2016;

FATTI FIL-QOSOR

Illi in suċċint, l-atturi qegħdin jallegaw illi l-konvenut, Paul Muscat, jokkupa u jaħdem l-art magħrufa bħala "Ta' Quddiem l-Iskola", fil-limiti tal-Imġarr, Malta, tal-kejl ta' ċirka tomna, żewġ siegħan u sitt kejliet (jew 1,611.23 mk) abbużivament, illegalment u mingħajr ebda titolu validu fil-liġi, u talbu lil din il-Qorti sabiex tordna lill-konvenut jiżgombra minn din l-imsemmija art. Min-naħa l-oħra, il-konvenut jiddefendi ruħu bil-pussess *causa acquisitionis* bil-preskrizzjoni.

PROVI

Illi in sostenn tat-teżi tal-atturi ġew esebiti s-segwenti:

- diversi prokuri magħmula mill-atturi li jgħixu barra minn Malta (Dok 'EC1' sa 'EC5' – ara fol 8-17);
- pjanta li turi l-estent tal-porzjon art kollu, ġewwa l-Imġarr, Malta (Dok 'EC6' a fol 18);
- pjanta li turi l-porzjonijiet rispettivi ta' kull attur (Dok 'EC7' a fol 19);
- ittra ġudizzjarja datata 23 ta' Diċembru 2011 (Dok 'EC8' a fol 20);
- ittra ġudizzjarja datata 17 ta' Marzu 2011 (Dok 'EC9' a fol 22);
- diviżjoni datata 5 ta' Novembru 1959 in atti tan-Nutar Salvatore Abela (Dok 'EC10' a fol 26);
- diviżjoni datata 9 ta' Ġunju 1974 in atti tan-Nutar Salvatore Abela (Dok 'EC11' a fol 136);

- testment datat 31 ta' Lulju 1979 in atti tan-Nutar Angelo Vella (Dok 'EC12' a fol 158);

- diviżjoni datata 15 ta' Ġunju 1989 in atti tan-Nutar Tonio Spiteri (Dok 'EC13' a fol 162);

- diviżjoni datata 23 ta' Novembru in atti tan-Nutar Angelo Vella (Dok 'EC14' a fol 202);

- testment datat 7 ta' April 2000 in atti tan-Nutar Joseph Spiteri (Dok 'EC15' a fol 215);

- *affidavit* ta' Angela Quattromani (Dok 'ECX1' a fol 230) flimkien ma' tlett ritratti mmarkati (Dok 'EC16' sa 'EC18' (fol 241-242);

- *affidavit* ta' Anthony Sammut (Dok 'ECX2' a fol 232) flimkien ma' ittra mmarkata Dok 'EC19' a fol 234;

- *affidavit* ta' Joan Pauline Muscat immarkat Dok 'ECX3' a fol 235),

- *affidavit* ta' Paul Sammut immarkat Dok 'ECX4' a fol 237;

- *affidavit* ta' Joseph Sant immarkat Dok 'ECX5' a fol 238; u

- *affidavit* ta' Angela Abela mmarkat bħala Dok 'ECX6' a fol 240.

Illi da parti tiegħu l-konvenut esebixxa l-*affidavit* tiegħu (Dok 'PM1' a fol 346), *affidavit* ta' Loreta Muscat (Dok 'PM2'a fol 347), l-*affidavit* ta' Saveria Muscat (Dok 'PM3' a fol 348) u l-*affidavit* ta' Pawla Muscat (Dok 'PM4' a fol 349). Esebixxa riċerki

mil-*Land Registry* rigward l-imsemmi art (fol 389). Xehed ukoll in-Nutar Carmel Gafa (fol 411).

Illi sar il-kontro-eżamijiet ta' Loreta Muscat (fol 357), Paul Muscat (fol 360) u Pawla Muscat (fol 365), filwaqt li l-istess Paul Muscat xehed ukoll in ri-eżami (fol 369).

Illi saru l-kontro-eżamijiet ukoll ta' Joan Pauline Muscat (fol 372; 375), Angela Quattromani (fol 377), Joseph Sant (fol 382), Angela Abela (fol 386) u Saveria Muscat (fol 401).

KONSIDERAZZJONIJIET

Illi din hija kawża ta' azzjoni rivendikatorja. Illi hu risaput tradizzjonalment illi f'kawżi simili l-attur irid jipprova t-titolu tiegħu mingħajr ebda ombra ta' dubju – ara per eżempju s-sentenza tal-Qorti tal-Appell mogħtija fl-1958 fil-kawża fl-ismijiet **"Giuseppe Buhagiar vs Gużeppi Borg"** fejn intqal illi *"kwalunkwe dubju għandu jimmilita favur il-konvenut possessur"*. Din hija biss eżempju għaliex hemm diversi sentenzi oħra simili. Wieħed jista' jsib rassenja dettaljata tagħhom fis-sentenza mogħtija minn din il-Qorti fl-ismijiet **"Anthony Mercieca vs Anthony Buhagiar"** fit-23 ta' Ottubru 2001. Fis-sentenza msemmija ġie ċitat ukoll l-awtur **Torrente** li qal illi: *"La rivendicazione e' la principale delle azioni petitorie ed e' concessa a favore di colui che si afferma propietario di un bene, ma non avendo il possesso, ne pretende la consegna da colui che lo possiede o detiene. L' attore in conformita' delle regole generali, ha l' onere di dimostrare il suo diritto; ha l' onere di dare la prova del suo titolo di acquisto dei precedenti titolari fino ad arrivare ad un acquisto a titolo originale. A voler andare all' infinito, la prova sarebbe, se non addirittura impossibile, estremamente difficile (gli antichi parlavano di probatio diabolica)."*

Illi fis-snin aktar riċenti din il-pożizzjoni ċċaqalqet xi ftit tant illi l-Qorti tal-Appell fil-kawża fl-ismijiet **"John Vella et vs Sherlock Camilleri"** mogħtija fit-12 ta' Diċembru 2002 adottat pożizzjoni kemxejn differenti billi qalet illi: *"... il-Qrati tagħna, konsapevoli bid-diffikolta' li ssir tali prova u fl-interess tal-ġustizzja aċċettaw il-possibbilta' li l-attur jirnexxi fil-kawża li u jagħmel in forza tal-actio publicana. Hekk fil-kawża* ***"Attard nomine vs Fenech"*** *deċiza mill-Qorti tal-Appell fl-1875 (Vol VII p 390) osservat, 'che l' azione intentata dell' attore nel suo libello quale procuratore dell' assente Angelo Zarb e' duplice, la rivendocaoria e la publicana, giusta i principii della leggeromana; colla prima l' attore deve provare di aver il dominio della cosa che vuole rivendicare; colla seconda di averne avuto il possesso e di possederla il convenuto con un diritto minore e piu debole del suo. Che e' ricevuto nel foro che le dette due azioni si possono cumulare ed esercitare alternattivamente, nonostante che anche tendono allo stess oggetto. (Ara wkoll* ***"Fenech vs Debono"*** *deċiża mill-Prim Awla fl-14 ta' Mejju 1935)."*

Illi għalhekk għalkemm l-iżvilupp jidher riċenti fil-verita' l-*actio publiciana* kienet ġja' ġiet applikata 'l fuq minn mitt sena ilu. Dan japplika fil-kawża odjerna billi l-konvenut qed jeċċepixxi li għandu titolu.

Illi l-atturi jissottomettu s-segwenti dwar it-titolu tagħhom (fol 420):

"Illi l-art mertu tal-kawża odjerna, u ċjoe' dik magħrufa bħala 'Ta quddiem l-Iskola, ġewwa l-Imġarr, Malta, kienet tappartjeni lil Francesco Sammut illi miet nhar it-18 ta' Frar 1937, u Paolo Sammut li miet nhar il-11 ta' Settembru 1938, it-tnejn intestati, u li l-wirt tagħhom waqa' finalment fuq Gio Maria Sammut, li kien l-uniku ħuhom, u li miet nhar is-17 ta' Diċembru 1938, u li jiġi

missier Giuseppe, Antonio, Emmanuela, Carmela xebba, Marianna mart Carmelo Sant, il-ħames (5) aħwa Sammut illi dehru fuq l-Att ta' Diviżjoni tal-5 ta' Novembru 1959, in Atti n-Nutar Salvatore Abela, (esebit u mmarkat Dok 'EC10') mar-rikors promotur). Illi l-istess art kienet ukoll tappartjeni, lin-nanniet tal-istess ħames (5) aħwa, u ċjoe' Giuseppe Sammut, li miet wisq qabel it-tliet uliedu u li ħafna mill-akkwisti kienu saru madwar is-sena elf u disa' mija, jiġifieri ftit qabel u ftit wara, u b'modi oħra kif indikat fl-istess Att.

Illi nhar id-9 ta' Ġunju 1974, saret it-tieni qasma ta' din l-art, b'Att tan-Nutar Salvatore Abela (esebit bħala Dok 'EC11'). Illi minn hemm 'il quddiem il-provenjenza ssegwi kif ndikat fid-dokumenti kollha esebiti mill-atturi mmarkati Dok 'EC12' sa Dok 'EC15'."

Illi l-konvenut jirribatti billi jargumenta illi (fol 431):

"Pero' mid-dokumenti esebiti mill-atturi u ċjoe' denunzji u qsim ta' wirt, jidher ċar illi kuntratt li permezz tiegħu l-atturi jew l-aventi kawża tagħhom akkwistaw il-proprjeta' in kwistjoni ma hemmx. Id-dokumenti esebiti għaldaqstant iħallu dubju dwar l-akkwist reali tal-proprjeta'."

Illi rilevanti hija x-xhieda tan-Nutar Carmel Gafa (fol 411 *et seq.*) li għamel riċerka fuq l-art mertu tal-kawża u li l-qofol tax-xhieda tiegħu huma dawn il-konklużjonijiet (fol 412):

"Imħallef: ***Jiġifieri biex nirriassumu, min-naħa tal-konvenut, ma sibx xejn?***

Xhud: ***Le.***

Imħallef: *Ħlief dak li qallek hu. Jista' jixhidha hu, issa fil-kawża.*

Xhud: *U kkonfermali, jiġifieri.*

Imħallef: ***Min-naħa tal-atturi, sibt din id-diviżjoni tal-1959."*** *[enfasi miżjud]*

Illi n-Nutar Gafa jżid jgħid illi (fol 412-413):

"Xhud: *Pero' l-provenjenza hija shaky.*

Imħallef: *Pero' l-provenjenza hija ndikata biss, il-provenjenza.*

Xhud: *Li ġejja min-nanniet tiegħu and that's all.*

Imħallef: *M'hemmx dati, m'hemmx dati xejn fid-diviżjoni?*

Xhud: *Qed jgħid ftit aktar, naqralek ad verbatim "kienu saru madwar elf u disa' mija." Jiġifieri kienu saru madwar elf u disa' mija, jiġifieri ftit qabel u ftit wara ... Jiġifieri m'hemmx, jidher li ma sarux riċerki hawnhekk, meta tara din id-diviżjoni."*

Illi l-konvenut jirrileva wkoll ċertu inkonsistenzi (fol 433) li rriżultaw mid-denunzji esebiti mill-attur, kif dettaljati f'nota annessa man-nota tas-sottomissjonijiet (fol 456).

Illi bħala stat ta' fatt għal dak li jirrigwardja l-provenjenza jidher li l-atturi għandhom f'idejhom att ta' diviżjoni li jmur lura għal 5 ta'

Novembru 1959 (Dok 'EC10' a fol 26) u mbagħad hemm diviżjoni oħra u sensiela ta' testament u denunzji relattivi li jitraċċjaw it-titolu, u dawn huma kollha esebiti in atti mar-rikors promotur. Il-punt li ħareġ mix-xhieda tan-Nutar Gafa ma jxejjinx it-titolu tal-atturi iżda biss jissottolineja l-fatt illi filwaqt li fl-att ta' diviżjoni tal-1959 surreferit hemm biss indikazjzoni tal-provenjenza kien ikun wisq aħjar li ngħataw dettalji dwar atti speċifiċi. Fiċ-ċirkostanzi din il-Qorti ser tgħaddi biex teżamina n-natura tat-titolu vantat mill-konvenut.

Ill kif ġja' ssemma, il-konvenut qed jibbaża t-titolu tiegħu biex jippossjedi l-fond a bażi tal-preskrizzjoni trentennali (l-artikolu 2143 tal-Kap. 16). Skond dan l-artikolu:

"L-azzjonijiet kollha, reali, personali jew misti jaqgħu bil-preskrizzjoni għeluq tletin sena u ebda oppożizzjoni għall-preskrizzjoni ma tista' ssir minħabba n-nuqqas ta' titolu jew ta' bona fidi ..."

Illi huwa mgħallem illi *"min jallega l-użukapjoni triġenarja bħala bażi tad-dominju minnu vantat ma jistax jiġi oppost in-nuqqas ta' titolu jew tal-bona fede. U l-bona fede ma hijiex eskluża bil-fatt li l-preskrivent ikollu l-intenzjoni li jsir il-proprjetarju tal-ħaġa. Imma l-pussess ta' tletin sena jrid ikun leġittimu, jiġifieri kontinwu u mhux interrott, paċifiku u mhux ekwivoku."* **(Vol. XXV P I p 105)**.

Illi fis-sentenza ta' din il-Qorti fl-ismijiet **"Dr. Carmel Apap Bologna vs Emanuel Sammut"** (deċiża fit-28 ta' Marzu 2003) ġie wkoll spjegat: *"illi huwa loġiku li l-pussess huwa dejjem meħtieġ għall-fini tal-preskrizzjoni akkwistiva in kwantu min ma għandux pussess ma jista' qatt jakkwista bil-preskrizzjoni, jgħaddi kemm jgħaddi żmien għax kif jinsab stipulat fl-artikolu 2118 tal-Kodiċi*

Ċivili: "Dawk li jżommu l-ħaġa f'isem ħaddieħor jew il-werrieta tagħha ma jistgħux jippreskrivu favur tagħhom innifishom, bħalma huma l-kerrejja, id-depożitarji, l-użufruttwarji u ġeneralment dawk li ma jżommux il-ħaġa bħala tagħhom innifishom". Jinsab imbagħad spjegat li l-elementi tal-pussess huma tnejn – dak materjali, il-poter fuq il-ħaġa, u dak intenzjonali, l-animu tal-pussessur li jgawdi id-dritt fuq il-ħaġa bħallikieku hu kien il-proprjetarju tagħha – animus et corpus, corpus possessionis et animus possidendi vel animus domini. Mhux biżżejjed ikollok id-detenzjoni tal-ħaġa jew it-tgawdija tagħha mhux bħala ħaġa proprja imma bħala ħaġa ta' ħaddieħor għaliex allura din tkun biss detenzjoni jew tgawdija prekarja." (**"Carmelo Caruana vs Orsla Vella"** Appell Ċivili 13 ta' Marzu 1953 u **"Victor Chetcuti vs Michael Xerri"** Appell Ċivili, 31 ta' Mejju 1996).

Illi b'mod preliminari jingħad illi dwar il-valur probattiv tal-ktieb tar-raba' din il-Qorti taqbel mal-osservazzjonijiet tal-atturi (fol 421):

"Illi ktieb bħal dak, jintitola biss lill-pussessur għall-skemi ta' sussidju illi jingħataw mill-istat minn żmien għal żmien, u għandu jitqies sempliċement bħala Reġistru, jew permess ta' bidwi mill-awtoritajiet kompetenti. Saħansitra jista' jkollok persuni illi, lanqas biss m jkunu gabillotti ta' xi għalqa, u jkollhom l-istess għalqa reġistrata fuq isimhom mid-Dipartiment tal-Agrikoltura. Dokument bħal dak, ma jagħti, u lanqas ma huwa ndikattiv ta' xi titolu fuq l-art li dwarha jkun jirreferi."

Illi ovvjament kif sottolineat mill-konvenut (fol 454) miżjud mal-assjem tal-fatti u l-provi miġbura pussess ta' tali ktieb jista' jsaħħah il-kredibbilta' – iżda mhux waħdu.

Illi huwa rilevanti wkoll dak li josserva n-Nutar Gafa (fol 412):

"Imħallef: *Jiġifieri biex nirriassumu, min-naħa tal-konvenut, ma sibx xejn?*

Xhud: *Le."*

Illi huwa mill-ewwel ċar minn dan l-insenjament li l-konvenut ma jistax jibbenefika minn din il-preskrizzjoni. Il-konvenut jispjega (fol 346) illi:

"... infatti din kienet l-ewwel fil-pussess tan-nannu Ċensu Galea li huwa n-nannu tan-naħa ta' ommi li kien jisimha Marija xebba Galea. Ommi kellha huwa wieħed Ġużeppi li miet ġuvni, u għalhekk din ir-raba' ġiet kollha mal-mewt ta' Ġużeppi għand ommi Marija li mbagħad meta mietet ommi, u niftakar sew li din kien dejjem jaħdimha missieri Piju, jien kont dejjem immur ngħin lill-missieri f'din l-għalqa. Niftakar li anke wieħed minn ħuti (li huwa Ċensu li dan miet fl-1968) kien jiġi jaħdem fir-raba'."

Illi iżda ma ġie esebit ebda kuntratt f'dan is-sens u lanqas ma jirriżulta li ġew esebiti d-denunzji. Kif sew jissottomettu l-atturi (fol 426):

"Illi inoltre jekk addirittura l-konvenut, kien qed jippossjedi din il-proprjeta' bl-animu li tinħtieġ il-liġi f'każijiet bħal dawn, allura kien messu pproduċa, denunzji sia ta' meta ġie nieqes missier missieru, u missieru, u ħuh (li skont hu miet fis-sena 1968), illi juru u jelenkaw din il-porzjon art bħala parti mill-assi illi ntirtu mingħand (skont kif qed jiġi allegat) l-awturi tiegħu. Li kieku l-familja Muscat dejjem ippretendiet din il-proprjeta' bħala tagħha, allura kien fl-interess tagħha illi meta jiġi nieqes xi ħadd mill-familja, illi jiddikjarawha fid-denunzja, u jġibu prova tagħha dwar dan."

Illi għalhekk din il-Qorti tħoss li l-atturi qed jgħidu s-sewwa meta jgħidu li l-art kienet ġiet mogħtija bi qbiela lill-antenat tal-konvenut, u dan jaf tajjeb li l-art mhix tiegħu. Fuq il-bażi li kien qed jippossjedi f'isem terzi, huwa qatt ma jista' jivvanta pussess validu biex isir sid skont l-artikolu ċitat minnu.

Illi kif intqal fis-sentenza riportata fil-**Vol. XLVI.II.619** fl-ismijiet **"Abela vs Zammit"**:

"jekk l-istess ċitat jagħżel ... li għall-azzjoni attriċi jeċċepixxi dritt ta' proprjeta' huwa jkun qiegħed impliċitament jirrikonoxxi d-dominju jew titolu tal-attur, iżda jkun qiegħed jgħid lit-titolu tiegħu huwa aktar validu, u kwindi skont ir-regoli probatorji 'reus in excipiendo fit actor', din id-difiża timporta li l-konvenut jgħaddi għall-provi tat-titolu tiegħu u jekk ma jirnexxix fil-mertu, ikollha tipprevali l-massima 'melius est non habere titolum quamhabere vitiosum".

Illi fl-istess sens wieħed jista' jiċċita s-sentenzi fl-ismijiet **"Mizzi *nomine* vs Azzopardi"** (deċiża fis-27 ta' Marzu 1996, Qorti tal-Appell) u **"Benmar Company Limited vs Charlton Frank Saliba"** (deċiża mill-Prim' Awla, fid-9 ta' Ottubru 2003).

DEĊIŻJONI

Għal dawn il-motivi l-Qorti tiddeċiedi din il-kawża billi tiċħad l-eċċezzjonijiet tal-konvenut u tilqa' t-talba attriċi, u tipprefiġġi terminu ta' xahrejn għall-iżgumbrament, liema żmien jibda jiddekorri mill-llum.

L-ispejjeż tal-kawża jkunu a kariku tal-konvenut.

Moqrija.

Onor. Joseph Azzopardi LL.D.
Imħallef

Mario Debono
Deputat Reġistratur